

VERSLAG

over de werkzaamheden der Commissie in 1945

Hooggeachte Heer Minister,

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie hield in de loop van 1945 drie algemene en zes afdelingenvergaderingen. Alle hadden plaats in de lokalen van de Universitaire Stichting.

De Commissie betreurde in 1945 het afsterven van twee harer leden :

van de heer E. FAIRON, gewoon lid sedert 16 Juli 1926 en secretaris van de Waalse afdeling, overleden op 1 Januari 1945, en

van de heer E. BOISACQ, gewoon lid sedert 20 October 1927, overleden de 2e Juni 1945, insgelijks lid van de Waalse afdeling.

De toespraken tot hun herdenking werden gehouden door de heer J. HAUST in de Waalse afdeling en door de Voorzitter de heer J. VANNÉRUS in de plenovergadering.

Op haar vergadering van 28 Mei 1945 duidde de Waalse sectie, in vervanging van de heer E. FAIRON, de heer E. LEGROS als secretaris aan.

Op haar vergadering van 29 October 1945 besloot de Commissie de heren O. JODOGNE, E. LEGROS en M. PIRON, briefwisselende leden, voor te stellen tot gewone leden ter vervanging van de heren E. DONY, E. FAIRON en E. BOISACQ, overleden, en als briefwisselend lid, ter vervanging van de heer A. PIERRET, overleden, de heer A. BAGUETTE, studiemeester aan het Atheneum te Seraing.

Volgende lezingen werden gehouden :

Op de algemene vergaderingen :

M. PIRON : *Les Noms wallons du Singe*.*

J. LEENEN, *Introduction à la théorie et la pratique des dénominations des rues*.

E. LEGROS : *Les Noms des constellations en Wallon*.

De heer LEGROS begint met aan te tonen hoe belangrijk het is, de werkelijk volkse benamingen van de sterrebeelden — van folkloristische waarde — te redden en zich rekenschap te geven van wat het volk door zichzelf kent van de sterrenwereld. Zijn tamelijk rijke documentatie spruit vooral voort uit de opzoekingen van de heer HAUST en uit speciale navorsingen, nl. door leerlingen van het middelbaar onderwijs, die in hun omgeving hebben nagevraagd. Men vindt niet veel in de lexicons, zowel in de Waalse als in de Vlaamse, ietwat meer evenwel bij de folkloristen.

De heer LEGROS loopt snel over de namen heen van de staartsterren, de vallende sterren en de planeet Venus. Hij somt de vaak dichtertelijke namen op van de Melkweg. Dan bestudeert hij de zeldzame getuigenissen voor het Zwanenkruis en de Cassiopeia, vervolgens de vaker voorkomende van de Pleiaden en van Orion ; tenslotte de namen van de Grote en van de Kleine Beer. De Kleine is veel minder bekend dan de Grote. Hij rangschikt zijn benamingen en zoekt er de meer dan eens zonderlinge oorsprong van op, terwijl hij er de soms vermakelijke en onverwachte verwarringen en vervalsingen van aanstipt.

Voor de Waalse afdeling :

A. VINCENT : a) *Les moulins dans la Toponomastique*.

Als de heer A. VINCENT de naamplaatsen rangschikt,

* Indien er op de titel geen korte inhoud volgt, dan betekent zulks, dat de lezing reeds intussen verschenen is of eerlang verschijnen zal.

die de molens van Noord-Frankrijk en van Wallonië in het geheugen oproepen, dan haalt hij eerst de benamingen aan, die eenvoudig werden gevormd door de algemene term molen, zijn vrouwelijke vorm of een van zijn diminutieven. Soms wordt het bepalende : *de molen...* gevoegd bij de naam van de plaats. De kleur van de molen, die in Vlaanderen overvloedig vertegenwoordigd is, is het minder in de Romaanse streek. De molen kan ook door een van zijn onderdelen worden aangeduid : de haak, de molensteen, de hamer... Andere maken een toespeling op het gerucht (klanknabootsing Klap..., Klak...). Een reeks doelt op het werk van de molen (vooral afgeleid van slaan). Andere namen hebben betrekking op de bewerkte stof, de bloem, of het ijzer. Een laatste soort berust op een zedelijk of een gevoelselement (L'Espérance, Quinquempois, Ecoute-s'il-pleut, enz.).

b) *Le toponyme Baquelaine.*

J. HAUST : *Notes de Dialectologie et de Toponymie.*

Voor de Vlaamse afdeling :

J. LEENEN : *De Uitgang -e(n) in gesproken en geschreven Nederlands.*

De uiteenzetting sluit aan bij die van Prof. E. BLANQUAERT in zijn mededeling op de vergadering van 25 October 1943 en in zijn bijdragen in *Album René Verdeyen en Feestbundel H. J. van de Wijer.*

Spreeker vestigt er de aandacht op dat de weglating van *-n* in de uitgang *-en* niet te scheiden is van de aanvoeging van een niet etymologische *-n* aan de uitgang *-e*. Het samengaan van deze twee wijzigingen heeft aanleiding gegeven tot een nieuwe verdeling van de uitgangen *-e* en *-en* in de gesproken taal. Fonologisch is er maar één uitgang *-e(n)* meer, met dubbele fonetische realisering (wellicht juist : één uitgang *-e*, in bepaalde omstandigheden fonetisch gerealiseerd als *-en*), terwijl de schrijfwijze

nog slechts een voorbije toestand, met fiktief geworden grammatikale en leksikale onderscheidingen weerspiegelt.

Voor het historisch onderzoek (ook in de dialekten) dienen we uit elkander te houden :

a) Woorden en vormen waarin de verdeling van de twee vormen *-e* en *-en* van de uitgang geen rol speelt ter onderscheiding van het woordgeslacht : meervouden als *kersen*, infinitieven als *lopen*, in het algemeen woordenboekvormen als *zeven*, *veulen*, en

b) Vormen van bijvoeglijke woorden en voornaamwoorden waarin ofwel het gebruik van een van de twee vormen *e* of *-en* van de uitgang (*den groten*, *de grote*), ofwel het al of niet aanwezig zijn van de uitgang zelf (*enen groten*, *ene grote*, *een groot*) bijdraagt tot de geslachtsonderscheiding.

In de twee gevallen zijn ontstaan en ontwikkeling van de nieuwe ingevoerde wijziging (ten minste gedeeltelijk) onafhankelijk van elkander, wat bevestigd wordt door de vergelijking van de uiteenlopend georiënteerde geografische gebieden.

Wie in de gesproken taal (met inbegrip van de dialekten) aanwijzingen zoekt voor het al of niet behouden van geschreven *-n* als teken van de akkusatief mannelijk enkelvoud (dan, niet zonder willekeur, alleen beschouwd als teken van het mannelijk enkelvoud), zal bijgevolg alleen gebruik kunnen maken van de gegevens hem aan de hand gedaan door het onderzoek van de tweede hierboven onderscheiden groep feiten (bijvoeglijke woorden en voornaamwoorden).

H. VANGASSEN : *Twee Plaatsnamen te Ninove.*

J. LINDEMANS : *De Etymologie van Zittert.*

Het deel XIX (1945), waarvan wij U een exemplaar laten geworden, bevat 406 bladzijden, twee portretten en vijf kaarten. Behalve het jaarverslag, de ledenlijst, het

In Memoriam E. FAIRON door J. VANNÉRUS en dit van E. BOISACQ door J. HERBILLON, behelst het nog het rapport van E. LEGROS betreffende zekere voorstellen van de heer MANNE en verder toponymische en dialectologische bijdragen van J. VANNÉRUS, A. VINCENT, J. HERBILLON, L. REMACLE, M.-A. ARNOULD, E. LEGROS, J. LINDEMANS, H. VANGASSEN, J. LEENEN, L. GROOTAERS en H. J. VAN DE WIJER-H. DRAYE.

Zoals de voorgaande jaren zal een aantal exemplaren van de *Handelingen* 1945 ter recensie of in ruiling verzonden worden. Wij zullen als naar gewoonte zestig exemplaren ter beschikking houden van de studenten in de filologie, die belang stellen in de toponymie en de dialectologie. De in ruil ontvangen publicaties werden gedeponeerd in de toponymische en dialectologische instituten van onze vier universiteiten, volgens de hier bijgevoegde lijst.

In de loop van het jaar 1944 heeft de Commissie, dank zij de buitengewone bereidwilligheid van de heer L. VERHULST, inspecteur-generaal van het Kadaster, de definitieve lijsten ontvangen van de buurtnamen die zich in de kadastrale documenten bevinden van de provincie Henegouwen. Ze stelt dan ook ten eerste deze kostbare hulp voor de studie der toponiemen van ons land op prijs. Dit waardevol materiaal werd voorlopig in het „Institut de dialectologie” van de Universiteit te Luik gedeponeerd.

Gevolg gevend aan het verzoek van de heer L. VERHULST heeft de Commissie besloten haar medewerking te verlenen voor het vaststellen van de buurtnamen van een zeker getal Vlaamse en tweetalige gemeenten van het Noorden van de provincie Luik.

De Commissie heeft beslist in dit deel het rapport openbaar te maken van de heer E. LEGROS als antwoord op zekere voorstellen gedaan door de heer MANNE betreffende wijzigingen aan en aanvullingen op de kadastrale bladen

van de gemeenten Neuville-sous-Huy, Wanze, Antheit, Ombret, Ben-Ahin en Ampsin.

De Commissie werd ook in de loop van 1945 geraadpleegd nopens zekere wijzigingen in zake straatnamen, beslist of voorgesteld door de gemeenten La Hestre, Fontaine-l'Évêque, Bressoux, Watermaal-Boschvoorde, Etterbeek, Spiere, Berchem (Antwerpen), Mortsel, Blaasveld, Geel, Grembergen, Hemiksem, Heverlee, Ieper. Na een grondige bespreking van ieder geval heeft zij haar advies, hetzij aan de heren gouverneurs, hetzij aan de betrokken gemeenten medegedeeld.

Ten gevolge van de buitengewone omstandigheden, waarin de *Handelingen* 1944 werden uitgegeven — stijging der papierprijzen en der lonen, — zagen wij ons verplicht U bij brief van 6 Juli 1945 om een extra-krediet van 21.250,30 fr. te verzoeken, dat ons zou toelaten de drukkosten van dit deel te dekken.

Zoals U ziet heeft de Commissie ook in de loop van 1945 een drukke wetenschappelijke bedrijvigheid aan de dag gelegd, wat uit de lijst van haar lezingen blijkt. Zij bezit daarnaast nog in handschrift verschillende bijdragen, die zij zou wensen te kunnen uitgeven in haar reeks „Werken”, maar haar huidige toelage is daartoe ontoereikend.

Om het haar mogelijk te maken haar *Handelingen* in hun gewone vorm te laten verschijnen en tevens jaarlijks een deel van haar „Werken” te publiceren, is zij zo vrij zich tot U te richten met het verzoek haar de nodige toelage daartoe te verlenen. Zij hoopt dan ook dat U dit verzoek welwillend zult gelieven toe te staan.

Hoogachtend,

Brussel, de 27e Januari 1945.

De Secretaris,
WILLEM PÉE.

De Voorzitter,
J. VANNÉRUS.